

IN THE SYSTEM OF SOCIAL COMMUNICATIONS

<https://doi.org/10.17721/2522-1272.2019.74.3>

UDC 007:659.3:316.776.23

**Fake News in the Ukrainian Media Space:
Technologies of Experimental Projects**

Alla Mykolaenko

*PhD. (Social Communications, Senior Lecturer
Kyiv National University of Culture and Arts, 20 Chygorina St., Kyiv, 01042, Ukraine*

Corresponding author's e-mail address: alla-mykolaenko@ukr.net

ABSTRACT

The article considers dissemination of experimental fake messages by research organizations through analysis of media and audience feedback. The objective of the research is to study the main techniques of fake creation on the basis of experimental fakes traced in the Ukrainian information space. The methods used in the article are the following: analysis – to study the state of media landscape as to availability of fake news; the system method – to establish the ways of fake dissemination; the systematization method – to determine fakes' features and characteristics. The preconditions, reasons and specifics of creation and intentional dissemination of false information in the society are studied in the article. As a result of the research, the role of pilot projects related to fake dissemination as part of popularization of ideas of media literacy and media education has been identified. It is analyzed the impact of experimental fake news on the media and the general public, in particular on dissemination of messages by the users in social networks. Simultaneously the thesis that regional journalists automatically rewrite and repost the Ukrainian mass media is refuted, as we have traced their professional response to dissemination of false information. The verification of facts (fact checking) is mandatory for journalists and necessary for every consumer of information, as making the media responsible for the facts is not an indication of media literacy.

KEYWORDS: experimental fake news; media; fact checking; media literacy.

Фейкові новини в українському медіапросторі: технології експериментальних проектів

*Миколаєнко Алла Юрївна, Київський національний університет культури і мистецтв,
кандидат наук із соціальних комунікацій, старший викладач*

Резюме

Розглянуто поширення дослідницькими організаціями експериментальних фейкових повідомлень для аналізу зворотної реакції медій та аудиторії. Мета дослідження: на основі експериментальних фейків, виявлених в українському інформаційному просторі, розглянути основні прийоми їх створення. У статті використано такі методи: аналіз – для вивчення стану медіапростору на предмет наявності фейкових новин; системний метод – для встановлення шляхів поширення фейків; систематизації – для визначення їх характерних рис та особливостей. Досліджено передумови, причини та специфіку створення і поширення в суспільстві навмисної неправдивої інформації. У результаті дослідження виявлено роль експериментальних проектів поширення фейків у межах популяризації ідей медіаграмотності та медіапросвіти. Проаналізовано вплив експериментальних фейкових новин на ЗМІ та широкий загал, зокрема на поширення повідомлень користувачами в соціальних мережах. Спростовано тезу про те, що провінційний рівень журналістики зводиться до автоматичних рерайтів та репостів всеукраїнських ЗМІ, оскільки зафіксовано професійні реакції регіональних журналістів на поширення неправдивої інформації. Перевірка фактів (фактчекінг) є обов'язковою для журналістів і необхідною для кожного споживача інформації, оскільки перекладання всієї відповідальності за факти на ЗМІ не є ознакою медіаграмотності.

Ключові слова: експериментальні фейкові новини; медіа; фактчекінг; медіаграмотність.

Миколаєнко А.Ю. Фейковые новости в украинском медиапространстве: технологии экспериментальных проектов

Рассмотрено распространение исследовательскими организациями экспериментальных фейковых сообщений для анализа обратной реакции медиа и аудитории. Цель исследования: на основе распространения экспериментальных фейков, выявленных в украинском информационном пространстве, рассмотреть основные приемы их создания. В статье использованы следующие методы: анализ для изучения состояния медиапространства на предмет наличия фейковых новостей; системный метод – для установления путей распространения фейков; систематизации – для определения их характерных черт и особенностей. Исследованы предпосылки, причины и специфику создания и распространения в обществе преднамеренной ложной информации. В результате исследования выявлена роль экспериментальных проектов распространения фейков в пределах популяризации идей медиаграмотности и медиапросвещения. Проанализировано влияние экспериментальных фейковых новостей на СМИ и широкую общественность, в частности на распространение сообщений пользователями в социальных сетях. Опровергнут тезис о том, что провинциальный уровень журналистики сводится к автоматическому рерайту и репостам сообще-

ний всеукраїнських СМІ, поскільки зафіксовані професійні реакції регіональних журналістів на розповсюдження ложної інформації. Перевірка фактів є обов'язковою для журналістів і необхідною для кожного користувача інформації, поскільки перекладання всієї відповідальності за факти на СМІ не є ознакою медіаграмотності.

Ключевые слова: експериментальні фейкові новини; медіа; фактчекінг; медіаграмотність.

1. Вступ

В умовах збройної та інформаційної війни нині в Україні особливого поширення набули фейкові новини («fake news») – в різних формах вияву та масштабах охоплення. З їх допомогою в інформаційному просторі на замовлення зацікавлених осіб, політичних, економічних сил створюється «викривлена реальність», спотворюються та перекручуються факти, відповідно – суспільство вводиться в оману та поступово втрачає довіру до ЗМІ. Через засилля фейкових новин у медіа та соціальних мережах картина світу деформується, цінність інформації набуває нових трактувань аудиторією. Фейки не завжди продукують навмисно, причиною їх поширення може бути журналістський непрофесіоналізм, пов'язаний з неухважністю, необізнаністю чи недостатньо ретельною перевіркою фактичних матеріалів. Проте більшість фейкових повідомлень, поширюють з використанням навмисно спланованих і заздалегідь підготовлених технологій. Хвиля фейкових новин спричинила і до появи явища діпфейків (deep fake) – реалістичних підроблених відео-, аудіозаписів, які створюють за допомогою відповідного програмного забезпечення. Тобто технології фейкових новин потужно розвиваються.

Мета дослідження: на основі поширення експериментальних фейків розглянути основні прийоми створення технологій фейкових новин в українському інформаційному просторі.

Завдання статті полягають у тому, щоб виявити навмисно створені експериментальні фейки в матеріалах українських ЗМІ, окреслити їх особливості та з'ясувати роль у сучасних комунікаційних процесах.

2. Теоретичне підґрунтя

Проблеми поширення фейкової інформації привертала увагу українських дослідників, зокрема в аспектах їх типології, походження, впливів на аудиторію та шляхів спростування. Варто відзначити напрацювання науковців Г. Почепцова, М. Кіци, І. Мудрої. Вагомими у вивченні проблематики є також матеріали публіцистичних сайтів «Медіакритика», «Телекритика», «MediaSapiens», «Detector Media», в матеріалах яких автори описують та аналізують російську дезінформацію, поширення недостовірних фактів та фейкових новин. Журналісти відстежують зміни інформаційного поля і в ракурсі медіакритики подають їх трактування для читачів. Хоча матеріали мають публіцистичний характер, вони є цінним джерелом для дослідження присутності фейкових новин в інформаційному просторі.

3. Методи дослідження

У статті використано такі методи: аналіз для вивчення стану медіапростору на предмет наявності фейкових новин; системний метод – для встановлення закономірностей поширення фейків; систематизації – для визначення їх характерних рис та особливостей; порівняння – для виявлення спільних і відмінних рис у різних технологіях створення та поши-

рення фейкових новин. Досліджено передумови, причини та специфіку створення і поширення в суспільстві навмисної неправдивої інформації.

4. Результати й обговорення

У зв'язку з постійним розвитком явища «fake news» у ЗМІ світу та українських зокрема є потреба аналізу фейків, пов'язаних з експериментальними проектами, спрямованими на те, щоб навмисно поширювати неправдиву інформацію та перевірити реакцію медіа та громадськості. Такі проекти демонструють послідовність створення та поширення неправдивої інформації, а також передбачають аналіз зворотної реакції аудиторії. Сегмент експериментальних фейків українські науковці не розглядають окремо, проте достатня кількість прикладів їх використання на практиці та суспільний розголос засвідчують актуальність обраної теми.

Як відзначає дослідниця М. Кіца: «Фейком може бути аккаунт в соцмережі, сайт в інтернеті, одяг (підробки під відомі бренди) чи аксесуари, ліки в аптеці (в кращому випадку вам продадуть той самий препарат меншої концентрації, в гіршому – взагалі не той, проте з тією етикеткою), продукти в магазині (найчастіше – дорогі алкогольні напої) тощо. Проте найстрашніший і найбільш загрозливий вид фейку – новини в ЗМІ» [1, с. 283]. Фейкові матеріали в медіа покликані вплинути на громадську думку, змінити певну суспільну позицію. Такі публікації насамперед правдоподібні, оскільки «часто у фейкових журналістських матеріалах посилаються на авторитетні ЗМІ або перекручують повідомлення чи коментарі», – зауважує І. Мудра [2, с.186].

Визрно відображує вплив фейків на масову свідомість модель інструментарію пропаганди італійського дослідника Бена Німмо у форматі 4D: Dismiss, Distract, Distort, Dismay (заперечувати, відволікати, спотворювати, залякувати) [3]. Названі ним чотири позиції виявляють вектори змісту інформації, яка використовується для поширення у фейкових матеріалах.

Рада Європи наприкінці 2017 р. презентувала доповідь Клера Вордла та Хосейна Дерахшана, у якій ідеться про поняття «інформаційний розлад» замість «фейкових новин». Автори пропонують розглядати три види неправдивих повідомлень: 1) навмисно створені й поширені з метою заподіяти шкоду; 2) створені без наміру заподіяти шкоду; 3) створені на основі реальних подій чи інформації й поширені для того, щоб заподіяти шкоду [4]. Таке поняття можна вважати доцільним, але є сенс говорити про інформаційний розлад як результат засилля фейкових новин у медіапросторі. Фейки настільки зливаються з реальністю, що не розпізнаються аудиторією в потужному потоці повідомлень.

Автори доповіді зазначають фази представлення неправдивої інформації: створення повідомлення, перетворення його на медійний продукт і поширення [4]. Ці етапи проходить будь-яка новина з урахуванням інтересів цільової аудиторії та каналів розповсюдження, якими можуть бути ЗМІ, а також їх сторінки в соцмережах.

«Нова смертельна гра. Дітям надсилають чорного коня. Максимальний репост», – цей допис виклало на Facebook-сторінці «Телебачення Торонто». Публікацію, в якій мова йшла про нову «смертельну гру» для дітей «Чорний кінь» (на зразок «Синього кита»), поширили за тиждень понад сімнадцять тисяч разів. Допис отримав мільйонне охоплення користувачів соцмережі. Варто звернути увагу, що після кожного абзацу читачеві радили дочитати інформацію до кінця, оскільки наприкінці допису йшлося про факт розіграшу. До того ж, у публікації творці фейку апелювали до випадків у Зміївському районі м. Житомир та Тячівському районі м. Миколаїв, яких насправді немає ні у м. Житомир, ні у м. Миколаїв. Представники «Телебачення Торонто» пояснили [5], що таким чином намагалися перевірити, як швидко та інтенсивно користувачі поширять у соцмережах неправдивий допис, основою якого є маніпулятивне зображення та безглуздий текст, не підкріплений

фактами і навіть містить спростування. Такий експеримент дав змогу переконатися в масовій схильності до бездумних репостів що призводять до віртуальної паніки. Було викладено відеоспростування на YouTube-каналі «Телебачення Торонто» [5], проте обсяг охоплення та реакція інтернет-користувачів засвідчила, що фейкові матеріали сприймаються користувачами соцмереж, оскільки вони схильні не перевіряти фактаж та не ставити його під сумнів. Більше того – аудиторія виявила неухважність та поверхнєве сприйняття у прочитанні допису, адже наприкінці він містив правдиву інформацію та заперечував вище викладену вигадку.

Ще один експеримент з фейковими новинами було проведено Інститутом розвитку регіональної преси, що розіслав редакціям ЗМІ фальшивий прес-реліз про небезпеку кульових блискавок. Підписано цей текст так званою Всесвітньою організацією управління океану й атмосфери (NASA), якої насправді не існує. Проект мав за мету перевірити, чи дотримуються українські журналісти професійних стандартів у поширенні нової інформації [6].

«Цей експеримент я проводила в рамках інформаційної кампанії «По той бік новин», яку реалізовує ГО «Інститут розвитку регіональної преси» (ІРРП). Кампанія спрямована на підвищення медіаграмотності і є частиною проекту «re:start democratic discourse» у партнерстві з Європейським центром свободи преси та ЗМІ (ЕСРМФ), м. Лейпциг, за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини», – зазначає організатор експерименту А. Романюк [6].

У рамках проекту понад 160 регіональних ЗМІ з Херсонської, Донецької, Запорізької, Луганської, Миколаївської областей 1 серпня 2018 р. одержали фейковий прес-реліз під назвою «Шаровые молнии в Запорожской (Николаевской, Луганской etc.) области в августе – пресс-релиз» з електронної пошти nasa.nasaukraine@gmail.com. Перші публікації надрукували того ж дня на місцевих сайтах, зокрема «Бердянськ 24» [7], 0619.com.ua [8] Запорізької обл. Про небезпеку кульових блискавок 2 серпня з'явився сюжет «ТСН» телеканалу «1+1», що своїм джерелом назвав «англомовні сайти». Ще один потік матеріалів прокотився з посиланнями на сюжет «1+1». Про кульові блискавки написали близько 200 різних ЗМІ, зокрема всеукраїнського масштабу: «Обозреватель» [9], УНІАН [10], «Вести» [11]. Крім того, інформація отримала майже 200 тис. переглядів у Facebook та понад 235 тис. переглядів у You Tube. Відстежений ланцюг поширення інформації доводить, що навіть розсилка фейкових новин регіональним медіа стає підставою для поширення неправдивої інформації засобами масової інформації всеукраїнського рівня.

А. Романюк називає такі особливості фейкового прес-релізу, в який масово повірили українські медіа: 1) правдоподібний інформпривід (за Google Trends понад 5 тис. користувачів з південних та східних областей в останній тиждень липня 2018 р. шукали інформацію про кульові блискавки), 2) «авторитетна» організація (український підрозділ Всесвітньої організації управління океану та атмосфери), 3) напівправа (у прес-релізі було дві правдивих тези: про природу кульових блискавок та про фіксацію 118 температурних рекордів у світі влітку 2018 р.), 4) підміна понять (Національне управління океану та атмосфери (NASA) викликало асоціації з Національною аерокосмічною агенцією США), 5) поради експертів, 6) контактна особа (наприкінці релізу було вказано фіктивну контактну особу – Вікторію Мусій, представницю інформаційної служби Українського підрозділу Всесвітньої організації управління океану та атмосфери) [6].

Водночас організатори відзначають професійний підхід окремих журналістів та видань. Миколаївський журналіст Андрій Прокопенко 1 серпня 2018 р. написав у Facebook, що інформація про кульові блискавки є фейком [6]. Журналісти видання «Таврійские вести» першими взяли коментар в Українському гідрометцентрі та опублікували спростування інформації про кульові блискавки [12]. Інформаційна агенція УНН 3 серпня заперечила новину коментарями представників Укргідрометцентру: публікацію переглянули

понад 30 тис. українців [13]. Інформацію про спростування поширили близько 25 ЗМІ, однак поширення фейкової новини тривало до 12 серпня, що свідчить про неухважність журналістів та переписування інформації без перевірки фактажу, навіть за умови, що повідомлення спростоване публічно різними медіа.

Суперечливим явищем у поширенні фейкових новин 2018 р. стала справа російського журналіста Аркадія Бабченка. У травні київська поліція повідомила, що Аркадія Бабченко вбито. Розголос у ЗМІ та соцмережах був масовим. Проте згодом журналіст з'явився на брифінгу в СБУ, де повідомили про спецоперацію для запобігання реальному вбивству. «Деякі журналісти кажуть, що я перетнув червону межу, – не я розробник спецоперації, не я вирішував, як все це буде... Я вважав за краще вижити», – коментував ситуацію Бабченко [14]. В організації справжнього, а не фейкового замаху зізнався київський бізнесмен Борис Герман, за що його було позбавлено волі. Проте інсценування вбивства Бабченка складно назвати однозначним явищем, адже справа супроводжувалася обуреною реакцією не лише української, а й світової спільноти та міжнародних організацій. З критичними відгуками виступили, зокрема, міністри закордонних справ Литви – Лінас Лінкявічюс, Бельгії – Дідьє Рейндерс, голова «Репортерів без кордонів» Крістоф Делуар, представник ОБСЄ з питань свободи слова та засобів масової інформації Артем Дезір [14].

З огляду на інформаційну війну України і Росії та можливість використання справи Бабченка країною-агресором, британський політолог, експерт з міжнародної злочинності Марк Галеотті, зауважив: «Тактичний успіх українських спецслужб, але стратегічна катастрофа в інформаційній війні, яка отруює колодязь правди» [15]. Фейкова новина, що викликала масове обурення світового масштабу, залишила відкритим питання щодо її доцільності. Використання технології «fake news» в інсценуванні вбивства Бабченка стало свідченням того, що фейкова журналістика нині є невідривним елементом сучасної цивілізації. Залишається питання – як інформація має балансувати між правдою і містифікацією, щоб не втратити довіри до джерела цієї інформації.

Міністерство охорони здоров'я навіть створило на офіційному сайті рубрику «Анти-фейк», де публікують спростування неправдивих новин, пов'язаних з повноваженнями міністерства. Крім масового засилля непідтвердженої інформації про епідемії, окремі хвороби та методи їх лікування, в 2018 р. у мережі Facebook було поширено несправжні дописи від в. о. міністра охорони здоров'я України Уляни Супрун. Очільниця МОЗ справді щодня публікувала на своїй сторінці інформацію медичної тематики та спростовувала стереотипи лікування певних хвороб. Проте зафіксовано фейкові скріншоти дописів безглузкого характеру [14]. Така інформаційна політика міністерства з огляду на засилля маніпуляцій в галузі охорони здоров'я є виправданою, більше того – допомагає вчасно реагувати й коригувати повідомлення, спрямовані на дискредитацію МОН та його діяльності.

Навмисні експериментальні фейкові новини створюють і в межах освітніх проєктів. Студенти Школи журналістики Українського католицького університету спільно з австрійськими студентами в 2016 р. поширили інформацію про те, що у Львові стартують зйомки українського сезону відомого поліцейського серіалу «Комісар Рекс». Було створено спеціальну сторінку на Facebook «Kommissar Rex in der Ukraine/Комісар Рекс в Україні», де оприлюднили деталі: ескізи нібито майбутніх зйомок та фото головного героя – німецької вівчарки Рекса [16]. Студенти внесли правки про львівський сезон також на сторінці серіалу у Вікіпедії [14]. На повідомлення про телесеріал відреагували не лише в соцмережах: ЗМІ активно передрукували інформацію. «Протягом шести днів ми вели сторінку від імені знімальної групи нового, українського, сезону Комісара Рекса, аби подивитися, як швидко про неї напишуть у новинах. Ми не мали на меті образити конкретні медіа і не просили писати про себе. Натомість згадували конкретні установи та людей, аби новинарі

мали змогу перевірити інформацію у першоджерел. Вони цим не скористалися» [17], – зазначили студенти останнім дописом на сторінці про фільм.

Поза сумнівами важливо доносити до широкого загалу потребу перевіряти інформацію та ставити під сумнів опубліковані факти. На це і спрямовані проекти медіаосвіти та медіаграмотності, а також антифейкові програми та організації. Водночас мають місце й описані експериментальні фейкові новини, які передбачають спростування. У такий спосіб ЗМІ та громадськість вчаться розпізнавати правдиву і неправдиву інформацію, звертати увагу на деталі, джерела та умови її поширення.

Кожна з проаналізованих фейкових новин за умови компетентності та професіоналізму журналістів могла бути виявлена на початковій стадії поширення. Маємо підстави зауважити: дослідження Інституту розвитку регіональної преси довело, що провінційний рівень журналістики не завжди зводиться до автоматичних рерайтів новин та репостів всеукраїнських ЗМІ, адже зафіксовано професійні реакції журналістів на поширення неправдивої інформації.

У вище наведених експериментальних новинах було використано прийоми, які мають місце в типових фейкових матеріалах:

- 1) сенсаційний характер інформації;
- 2) правдоподібні географічні назви та назви організацій, установ, згаданих у новині;
- 3) посилання на авторитети;
- 4) підміна понять;
- 5) фото з «місця події»;
- 6) скріншоти фейкових сторінок публічних осіб.

Має рацію науковець Г. Почепцов: «Наш світ, безсумнівно, ускладнився. І це потребувало зміни систем його розуміння. У цю трансформацію, яка відбувається зараз, вписались і фейки. І створюється враження, що жити нам з ними доведеться ще довго. Принаймні, розповіді про перемогу над фейками поки не відповідають дійсності» [18].

5. Висновки

Технологія «fake news» набуває нових форм та стратегій, які не одразу розпізнаються ЗМІ та суспільством. Створення «викривленої реальності», містифікацій, які через правдоподібність потрапляють у сучасний інформаційний простір, є неунікненим елементом трансформаційних процесів сучасних комунікацій. Тому перевірка фактів (фактчекінг) є обов'язковою не лише для журналістів, а й для кожного споживача інформації, оскільки перекладання відповідальності за факти на ЗМІ не є ознакою медіаграмотного суспільства. Фейкові новини змінюються, набувають нових форм, що потребує подальшої уваги науковців у контексті медіакритичних досліджень.

References

1. Kitsa, M.O. (2016), "Fake information in the Ukrainian social media: a concept, types, impact on the audience", *Naukovi Zapysky [Scientific Notes]*, Ukrainian Academy of Printing, no. 1, pp. 281-287.
2. Mudra, I. (2016), "The concept of "fake" and its types in the media", *Tele ta Radio Zhurnalistyka [TV and Radio Journalism]*, vol. 15, pp. 184–188.
3. Nimmo, B. (2015), "Anatomy of info-war: how Russia's propaganda machine works, and how to counter it", *StopFake.org*, available at: <https://www.stopfake.org/en/anatomy-of-an-info-war-how-russia-s-propaganda-machine-works-and-how-to-counter-it/> (accessed 26 March 2019).

4. Wardle, C. & Derakhshan, H. (2017), *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework For Research and Policy Making*, Council of Europe report DGI (2017)09, Strasbourg Cedex, 107 p.

5. TV Toronto (2018), “Scary fake! Spread the refutation!!!”, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=yh4dmw1HJRA> (accessed 18 April 2019).

6. Romaniuk, A. (2018), “How hundreds of media in the pursuit of ball lightnings have launched a fake”, *Detector Media*, available at: <https://detector.media/infospace/article/140132/2018-08-14-yak-sotni-media-v-gonitvi-za-kulovimi-bliskavkami-zapustili-feik/> (accessed 26 March 2019).

7. BRD24 (2018), “NASA Ukraine warns of ball lightning in Berdiansk”, available at: <https://www.brd24.com/news/a-67303.html> (accessed 18 April 2019).

8. 0619.com.ua (2018), “Fireballs in Zaporozhie region: how to operate when you see them”, available at: <https://www.0619.com.ua/news/2114232/sarovye-molnii-v-zaporozskoj-oblasti-kak-dejstvovat-kogda-vy-ih-uvидite> (accessed 18 April 2019).

9. Obozrevatel (2018), “In August the most dangerous natural phenomenon will reach Ukraine: how to escape”, available at: <https://www.obozrevatel.com/society/v-avguste-ukrainu-nakroet-opasnejshee-prirodnoe-yavlenie-kak-spastis.htm> (accessed 18 April 2019).

10. UNIAN (2018), “Ukrainians were warned of a possible invasion of ball lightning in August”, available at: <https://pogoda.unian.net/news/10211705-ukraincev-predupredili-o-vozmozhnom-nashestvii-sharovyh-molnii-v-avguste-video.html> (accessed 18 April 2019).

11. Vesti (2018), “Fireballs will come to Ukraine in August”, available at: <https://vesti-ukr.com/strana/297631-sharovye-molnii-pridut-v-ukrainu-v-avhuste> (accessed 18 April 2019).

12. Tavriiskije Vesti (2018), “A non-existent organization frightens the citizens of Kherson region by fireballs”, available at: <https://tavriya.ks.ua/index.php?newsid=7731> (accessed 18 April 2019).

13. UNN (2018), “The Ukrainian Meteorological Office denied information about “invasion” of fireballs in Ukraine”, available at: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1744885-ukrgidromettsentr-sprostuvav-informatsiyu-pro-nashestya-kulovikh-bliskavok-v-ukrayini> (accessed 18 April 2019).

14. Malinka, V. (2018), “Top-10: fakes 2018”, *Detector Media*, available at: https://ms.detector.media/ethics/standards/pobrekhenki_roku_dobirka_sokovitikh_feykiv_2018g_o/ (accessed 26 March 2019).

15. Yarish, O. (2018), “Tactical victory – a strategic defeat: reaction of the world to a special operation with Babchenko”, *Hromadske.ua*, available at: <https://hromadske.ua/posts/reakciya-svitu-babchenko> (accessed 26 March 2019).

16. Marchenko, Y. (2016), “Fake Commissioner: how the news about shooting of the European TV series in Ukraine checked media professionalism”, available at: <https://platfor.ma/magazine/text-sq/projects/komisar-feik/> (accessed 26 March 2019).

17. Pocheptsov, G. (2018), “There are many fakes, but theories of fakes are even more”, *Detector Media*, available at: https://ms.detector.media/trends/1411978127/feykov_mnogo_teoriy_feykov_esche_bolshe/ (accessed 26 March 2019).

Submitted on 27.03.2019

Список літератури

1. Кіца М. О. Фейкова інформація в українських соціальних медіа: поняття, види, вплив на аудиторію // Наукові записки [Української академії друкарства]. 2016. № 1. С. 281–287.

2. Мудра І. Поняття «фейк» та його види у ЗМІ // Теле- та радіожурналістика. 2016. Вип. 15. С. 184–188.
3. Nimmo B. Anatomy of an Info-War: How Russia's Propaganda Machine Works, and How to Counter It. 2015. URL : <https://www.stopfake.org/en/anatomy-of-an-info-war-how-russia-s-propaganda-machine-works-and-how-to-counter-it/> (дата звернення: 26.03.2019).
4. Wardle C., Derakhshan H. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking // Strasbourg Cedex the Council of Europe, 2017. 108 p.
5. Страшний фейк! Поширте спростування!!! 2018. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=yh4dmw1HJRA>
6. Романюк А. Як сотні медіа в гонитві за кульовими блискавками запустили фейк. 2018. URL : <https://detector.media/infospace/article/140132/2018-08-14-yak-sotni-media-v-gonitvi-za-kulovimi-bliskavkami-zapustili-feik/> (дата звернення: 26.03.2019).
7. NASA Ukraine предупреждает о шаровых молниях в Бердянске. 2018. URL : <https://www.brd24.com/news/a-67303.html> (дата звернення: 18.04.2019).
8. Шаровые молнии в Запорожской области: как действовать, когда вы их увидите. 2018. URL : <https://www.0619.com.ua/news/2114232/sarovyie-molnii-v-zaporozskoj-oblasti-kak-dejstvovat-kogda-vy-ih-uvидите> (дата звернення: 18.04.2019).
9. В августе Украину накроет опаснейшее природное явление: как спастись. 2018. URL : <https://www.obozrevatel.com/society/v-avguste-ukrainu-nakroet-opasnejshiee-prirodnoe-yavlenie-kak-spastis.htm> (дата звернення: 18.04.2019).
10. Украинцев предупредили о возможном нашествии шаровых молний в августе. 2018. URL : <https://pogoda.unian.net/news/10211705-ukraincev-predupredili-o-vozmozhnom-nashestvii-sharovyh-molnii-v-avguste-video.html> (дата звернення: 18.04.2019).
11. Шаровые молнии придут в Украину в августе. 2018. URL : <https://vesti-ukr.com/strana/297631-sharovyie-molnii-pridut-v-ukrainu-v-avhuste> (дата звернення: 18.04.2019).
12. Жителей Херсонщины страшат шаровыми молниями несуществующая организация. . 2018. URL : <https://tavriya.ks.ua/index.php?newsid=7731> (дата звернення: 18.04.2019).
13. Укргідрометцентр спростував інформацію про «нашестя» кульових блискавок в Україні . 2018. URL : <https://www.unn.com.ua/uk/news/1744885-ukrgidromettsentr-sprostuvav-informatsiyu-pro-nashestya-kulovikh-bliskavok-v-ukrayini> (дата звернення: 18.04.2019).
14. Малинка В. Топ-10: фейки 2018 року. 2018. URL : https://ms.detector.media/ethics/standards/pobrekhenki_roku_dobirka_sokovitikh_feykiv_2018go/ (дата звернення: 26.03.2019).
15. Яриш О. Тактична перемога – стратегічна поразка: реакція світу на спецоперацію з Бабченком. 2018. URL : <https://hromadske.ua/posts/reakciya-svitu-babchenko> (дата звернення: 26.03.2019).
16. Kommissar Rex in der Ukraine/Комісар Рекс в Україні. 2018. URL : <https://www.facebook.com/KommissarRexUA/> (дата звернення: 18.04.2019).
17. Марченко Ю. Комісар фейк: як новина про зйомки європейського серіалу в Україні перевірила ЗМІ на професійність. 2016. URL : <https://platfor.ma/magazine/text-sq/projects/komisar-feik/> (дата звернення: 26.03.2019).
18. Почепцов Г. Фейков много, теорий фейков еще больше. 2018. URL : https://ms.detector.media/trends/1411978127/feykov_mnogo_teoriy_feykov_esche_bolshe/ (дата звернення: 26.03.2019).

Надійшла до редколегії 27.03.2019